

ČASOPIS ZA POVIJEST
ZAPADNE HRVATSKE
WEST CROATIAN HISTORY JOURNAL

Monografski broj / Special issue

LEO WEICZEN VALIANI
Fiuman, European, Revolutionary, Historian

Uredio / Edited by VANNI D'ALESSIO

RIJEKA,
X./10. 2015.

Projekt „Tragovi prošlosti vidljivi u sadašnjosti”, Ekonomska škola Mije Mirkovića Rijeka

Mentori: Margarita Martinović, prof., dr. sc. Maja Ćutić Gorup

Studenti: Katarina Kružić, Ivana Kolić, Dejan Troha, Bruno Vignjević

Projekt *Tragovi prošlosti vidljivi u sadašnjosti* je projekt zamišljen kao integrirani dio nastave povijesti u kojem se učenici upoznaju s temom holokausta te opasnostima pojava rasizma, diskriminacije, predrasuda i mržnje. Angažiranost učenika u projektu sastoji se od učenja o holokaustu te sađenja žutih cvjetova šafrana koji simboliziraju žute Davidove zvijezde koje su pripadnici židovskog naroda bili prisiljeni nositi prema nacističkim zakonima. Rast cvijeća s druge strane simbolizira važnost izgradnje tolerancije i poštovanja među ljudima različitih nacija, kultura i religija.

Provedbu spomenutog projekta organizirala je uz podršku ravnateljice škole Laure Grubišić, profesorica povijesti Margarita Martinović, u suradnji sa profesoricama Kerol Musul-Perić, Brankom Ivančević, Urošem Mikašinovićem, dr. sc. Majom Ćutić Gorup te studentima Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci. U projektu su sudjelovali učenici 4.h razreda, smjer upravni referenti, koji su zajedno sa studentima obrađivali temu holokausta kroz upoznavanje sa židovskim običajima, kulturom, tradicijom te književnošću, arhitekturom sinagoga, filozofskim aspektima holokausta te židovskom kulturnom baštinom na području grada Rijeke.

Projekt suradnje studenata Filozofskog fakulteta i učenika Ekonomske škole trajao je ukupno tri mjeseca te se okončao obilježavanjem međunarodnog Dana sjećanja na holokaust i sprječavanja zločina protiv čovječnosti, 27. siječnja 2016. godine. Toga dana je u prostorijama škole organizirana javna tribina na kojoj su učenici uz prisustvo profesora i studenata prezentirali teme koje su istraživali.

Studentice Katarina Kružić i Ivana Kolić s učenicima Patricom Matijević, Sunčicom Klarić, Sebastianom Kneževićem, Elenom Marčeljom, Edijem Stošićem, Ivanom Pavletić, Ivom Marinić te Mijom Šimić prezentirali su židovske običaje, tradiciju, kulturu, film i književnost.

Student Dejan Troha s učenicima Patrikom Ivkovićem, Lukom Peranićem, Petrom Kovačević, Anom Jurković, Vanessom Gluhaković te Sabinom Simonić pripremio je prezentaciju o arhitekturi sinagoga na području grada Rijeke te Republike Hrvatske, dok je student Bruno Vignjević s učenicima Petrom Gojak, Irmom Topić, Lucijom Stipinović, Ivom Kleščić, Hanom Radojčić, Marijom Geci, Klaudijom Kesten te Katjom Brežac prezentirao židovsku povijesnu i kulturnu baštinu u gradu Rijeci.

Osim navedenih, učenici Ira Nimčević, Adrian Josipović i Nikola Varga Longin iz 2. h razreda prezentirali su život najstarije preživjele žene, svjedoka holokausta, češke pijanistice Alice Herz-Sommer. Učenik Jakša Depolo iz 2.c. razreda zajedno s profesoricom Martinović prezentirao je povijest najpoznatijih

Učenici Ekonomske škole i studenti-mentori

Ravnateljica Laura Grubišić, prof. reh. i
Margarita Martinović, prof.

židovskih obitelji iz 19. i 20. stoljeća te sudbine pojedinih židovskih ličnosti za vrijeme fašističko-nacističke okupacije Rijeke i Opatije. Učenice 2.h Danijela Pendić, Loreta Stipetić te učenica 3.i Valerija Tabako govorile su o iskazima poznatih riječkih i opatijskih židovskih obitelji koje su preživjele holokaust.

Učenica židovskog podrijetla iz 3.i razreda, Jona Strmota, govorila je o židovskim običajima vjenčanja, *bat micvi* te *bar micvi*. Poznato djelo Imre Kertésza "Čovjek bez sudbine" predstavili su učenici 2.c razreda, Karlo Malnar i Jakša Depolo s mentoricama Brankom Ivančević i Kerol Musul-Perić. Projekt je završio projekcijom filma mađarskog redatelja Laszla Nemesa "Saulov sin" u Art kinu Croatia.

Sudjelovanjem učenika na projektu nastojala se uspostaviti trajna veza između sjećanja na holokaust i židovske svakodnevnice te se pokušalo osvijestiti nove naraštaje da nikada ne zaborave na strahote koje rat donosi. U sklopu projekta učenici su posjetili židovsko groblje u Rijeci te su ondje posadili i žute šafrane u znak sjećanja na svu židovsku i drugu djecu stradalu za vrijeme holokausta.

Prva skupina učenika bavila se židovskim običajima, tradicijom, blagdanima, kalendarom, jezikom, književnošću te filmografijom. Učenicima se željela pokazati bogata židovska kultura kao odgovor na zločine počinjene nad Židovima. Važno je reći da su učenici bili veoma zainteresirani za istraživanje povijesti Židova, te njihove kulture i običaja. S osobitim su veseljem učenici proučavali i hebrejsko pismo te su čak naučili i nekoliko jednostavnih riječi. Učenici su upoznati sa židovskom književnošću, kao i s filmskim uradcima vezanim uz temu projekta – holokaust. Spominjanjem Anne Frank te ponekih suvremenih židovskih književnika kod učenika je

potaknuto zanimanje ne samo za židovsku povijest prikazanu kroz pisanu riječ, već i za suvremene židovske autore koji se ne bave samo temama holokausta. Filmovi su kod učenika izazvali posebno zanimanje te su s velikim interesom dio svoga slobodnoga vremena odlučili posvetiti gledanju igranoga filma s tematikom holokausta, kako bi bili spremni za raspravu na sljedećem susretu. Osim igranih filmova, učenici su gledali i dokumentarce, i to one koji govore o Židovima koji su preživjeli strahote logora i holokausta.

Osim jezika, književnosti i filmografije, učenici su naučili ponešto i o židovskoj religiji te o židovskoj svetoj knjizi – Tori, kao i o najvažnijim židovskim obredima, koji su i danas prisutni, poput obreda inicijacije dječaka ili djevojčica u odrasli svijet, tj. *bar micve* i *bat micve*, zatim *brit mile* kojim se slavi obrezivanje židovskih dječaka, ceremonije vjenčanja i zaruka *kidušin* i *nisuin* te, u konačnici, odlazak na drugi svijet. O nekim najpoznatijim židovskim obredima učenici su već ponešto znali, a fotografijama obreda i upućivanjem u neke njihove detalje, učenici su dodatno motivirani za učenje o židovskim obredima. Također, učenici prve skupine osvrnuli su se i na najpoznatije židovske blagdane i svete dane koji se slave kao temelj njihove vjere i postojanja. Tako je govora bilo o *Shabatu*, *Pashi*, *Roš Hašani*, *Yom Kippuru*, *Blagdanu sedmice*, *Hanuki*, *Purimu* te, naposljetku, *Sukothu*. I o blagdanima su učenici bili dobro informirani, a upućivanjem u njihove detalje i način slavljenja, učenici su obogatili svoje znanje. Osim svega navedenoga, govora je bilo i o židovskome kalendaru, koji se razlikuje od danas uobičajenog gregorijanskog kalendara. Učenici su naučili nazive mjeseca, kako se oni računaju, koliko traju i zašto uopće takav kalendar židovski narod koristi. Također, učenici su bili upućeni i u unutarnje uređenje židovskog doma, kao i na najpoznatije predmete koji se ondje nalaze, a služe za raznorazne obrede, blagdane i praznike. Valja spomenuti da su za svaki susret korišteni slikokazi, kao i brojne fotografije, video isječci, glazba te tablice koji su bili namijenjeni za lakše razumijevanje i prikazivanje spomenute teme.

U sklopu jedne od grupa unutar projekta nastojalo se upoznati učenike sa židovskom kulturnom baštinom u vidu sakralne arhitekture nastale kroz povijest na prostoru današnje Hrvatske. Proučavanje židovske arhitekture nije predstavljalo nepoznato područje samo za učenike već i za studente, doduše u manjoj mjeri, upravo zbog toga što se nisu imali prilike prethodno upoznati s njezinim određenim specifičnostima tijekom svoga studija. Tijekom prvih nekoliko sati nastojalo se, kroz različite materijale, upoznati učenike s pojedinim povijesno-umjetničkim stilovima i određenim arhitekturnim elementima, kako bi im se olakšalo daljnje shvaćanje židovske arhitekture koja je zbog nepostojanja specifičnog stila gradnje preuzimala i vješto kombinirala arhitektonske elemente tadašnje zapadne Europe.

U tom smislu, najzanimljiviji period u kontekstu židovske arhitekture na prostoru današnje Hrvatske, bio je period 19. stoljeća kada su u duhu historicizma nastala najreprezentativnija sakralna zdanja, što je uzeto kao osnova za daljnje proučavanje te, u konačnici, kao fokus završnog izlaganja.

Završno izlaganje bilo je bazirano na podjeli rada, odnosno izlaganja među učenicima na sljedeći način, po načelu od općenitog ka pojedinačnom: 1. *Kratka povijest sinagoga na prostoru Hrvatske*, 2. *Sinagoge iz razdoblja 19. stoljeća*, 3. *Sinagoge iz razdoblja 20. stoljeća*, 4. *Velika riječka sinagoga „Tempio“*, 5. *Mala ortodokсна sinagoga u Rijeci*, 6. *Izgubljena baština*. Posljednji dio, naslovljen *Izgubljena baština*, predstavljao je poveznicu s nazivom projekta i referirao se na sinagoge uništene u periodu Drugog svjetskog rata, koje su svojom specifičnom arhitekturom, pogotovo onom iz 19. i 20. stoljeća, krasile brojne gradove u kojima su bile podignute, među njima i Rijeku, čija se velika sinagoga nalazila u današnjoj ulici Pomerio, u neposrednoj blizini Ekonomske škole. Također, cilj ovog završnog dijela izlaganja bio je pokazati i ukazati na tragediju židovskog naroda tijekom Drugog svjetskog rata gledano iz aspekta razaranja njihove kulturne baštine. U konačnici, rad na projektu predstavljao je jedno novo, zanimljivo iskustvo u smislu mentoriranja i usmjeravanja, organiziranja rada te općenito suradnje s učenicima.

Obrađivanje teme holokausta s učenicima s povijesnog te filozofskog aspekta bilo je specifično upravo zbog osjetljivosti teme kojom smo se bavili, a koja je obilježena ljudskim stradanjem. S učenicima se nastojalo otkriti određene povijesne te filozofske uzroke i korijene genocida nad židovskim narodom. Učenicima se obje teme primarno nastojalo predstaviti kroz tekstove koji su obrađivani na satu te pomoću multimedijalnih sadržaja, kao što je film te slika. Temeljna vještina koju se nastojalo potaknuti kod njih jest vještina kritičkog razmišljanja o ovoj specifičnoj temi, zbog toga što je spomenuta vještina posebno bitna za proučavanje povijesnih te filozofskih tema. Spomenuto se nastojalo potaknuti upravo uz pomoć filozofije na način predstavljanja najbitnijih filozofskih ideja Hannah Arendt o „banalnosti zla“ terminom kojim je htjela objasniti ljudsku psihologiju u totalitarnom poretku u kojem najgnusnije zločine čine upravo obični ljudi koji su prihvatili tumačenje države o ispravnosti i uzvišenosti akcija koje poduzimaju. Filozofija Friedricha Nietzschea poslužila je kao zanimljiv primjer pogrešne interpretacije nacista o ideji „nadčovjeka“, koju su nacisti iskoristili kao argument o superiornosti njemačkog naroda, što je u potpunoj suprotnosti s Nietzscheovom idejom o intelektualnom čovjeku koji sumnja u općeprihvaćene društvene vrijednosti, preispituje ih te razbija predrasude, hrabrom čovjeku koji osjeća odgovornost doprinijeti boljitku zajednice u kojoj živi. Jedno od najpoznatijih antisemitskih djela „Protokol Sionskih mudraca“, utvrđen je povijesni falsifikat s početka 20. stoljeća koji je nastao u Rusiji, a glavni cilj mu je bio razotkriti tzv. židovsku zavjeru protiv čovječanstva koju planiraju provesti putem kontrole medija i svjetske ekonomije. Kroz potonje djelo učenicima se nastojalo skrenuti pozornost na opasnost medija u suvremenom društvu koji putem raznih neprovjerenih ili netočnih informacija koje objavljuju utječu na ljude, koji te informacije shvaćaju kao relevantne i istinite te putem njih formiraju svoje vrijednosne stavove, a što u konačnici utječe na njihovo kritičko promišljanje. Bilo je važno da učenici shvate opasnost od prihvaćanja činjenica i informacija

kao vječnih istina, odbijanja preispitivanja vlastitih stajališta te stvaranja predrasuda o drugom i drugačijem te na koncu mogućnost ponavljanja pojedinih epizoda iz povijesti.

Povijesni aspekt s druge strane obuhvatio je povijest Židova na području grada Rijeke, učenicima je bilo zanimljivo istraživati prošlost svoga grada te otkriti kako izgledaju današnje lokacije na kojima se nekad nalazio židovski geto, groblje te sinagoga. Učenici su saznali kako se židovski geto nalazio na mjestu današnje osnovne škole „Nikola Tesla“, kako se najstarije groblje nalazilo u današnjoj Trinajstičevoj ulici, u riječkom naselju Kozala te kako su veliku riječku sinagogu koja se nalazi u današnjoj ulici Pomerio, pred kraj Drugog svjetskog rata srušili pripadnici njemačke vojske, dok je mala ortodokсна sinagoga koja se nalazi u blizini Ekonomske škole, jedna od ukupno tri očuvane sinagoge u razdoblju Drugog svjetskog rata. Uzevši u obzir spomenuto, učenici su na zanimljiv i poučan način otkrivali njima nepoznatu prošlost svoga grada.

Projekt je bio vrlo interesantno i poučno iskustvo, kako za mentore i studente povijesti koji su upravo u ovom projektu stjecali svoja prva iskustva u budućoj profesiji, tako i za učenike koji su produbili svoja znanja o temi holokausta i židovskog naroda općenito, te naučili kako razvijati toleranciju i poštovanje, kao i prepoznati i osuditi rasizam, predrasude i mržnju, pojave koje su toliko aktualne i u današnjici.

Ivana KOLIĆ, Katarina KRUŽIĆ, Dejan TROHA, Bruno VIGNJEVIĆ